

**Міністерство науки і освіти України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди**

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

**Збірник наукових праць
IX Всеукраїнської науково-практичної конференції
27-28 вересня 2019 року**

Чернігів-2019

Голова оргкомітету – Шкарлет Сергій Миколайович, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Співголова оргкомітету – Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Заступник голови оргкомітету – Маргасова Вікторія Геннадіївна, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Заступник голови оргкомітету – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар, координатор конференції – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени оргкомітету:

Бережна Таміла Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Гончаренко Марія Степанівна, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Всеукраїнської громадської організації «Асоціація валеологів України»;

Завалевський Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України;

Остапенко Людмила Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету;

Левицька Надія Сергіївна, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Чернігівського національного технологічного університету,
протокол № 8 від 02.10.2019 року*

П 24 **Педагогіка здоров'я**: збірник наукових праць IX Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я» (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.). – Чернігів, 2019. – 392 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико-методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Шукатка О.В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах	232
Щербак Н.І., Мулявіна Є.В. Визначення стану опорно-рухового апарату учнів загальноосвітньої школи	234
Щербак І.М., Кічка Д.В. Шляхи формування репродуктивного здоров'я молоді	236
Щербак І.М., Сєкіна Н.Д., Смілянська О.О. Організаційно-педагогічні здоров'язбережувальні технології на уроках китайської мови	239
Щербак І.М., Шевченко А.С., Грєсєва Г.Ю. Стрес та його вплив на організм людини	243
Saturska H., Panchyshyn N., Petrashyk Y., Terenda N., Romanjuk L., Lytvynova O., Romanjuk N., Smirnova V., Slobodian N., Lishtaba L. Sustainable development principles and their implementation into the education process of public health masters	246
Shcherbak I.M., Perlova S.D., Kopylova D.A., Koval K.O. Influence of the healthy way of life on efficiency in studies	247

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Балим О.А., Телих О.А., Балим В.Г. Корекційно-реабілітаційна робота по забезпеченню соціалізації та зміцненню здоров'я дитини з порушенням інтелекту	250
Батраченко Д.В. Особливості розвитку сюжетно-рольової гри у дітей із ЗНМ	254
Бережна В.С. Вплив ігрової діяльності дітей із ТПМНА міжособистісну взаємодію як основний чинник розвитку дитини дошкільного віку	257
Бондар В.І., Золотоверх В.В. Освітня інтеграція дітей з особливостями інтелектуального розвитку: пошуки і перспективи	259
Бондаренко А.О. Особливості навчання дітей дошкільного віку розповіді за серією сюжетних картинок	263
Бондаренко Ю.А. Корекційний вплив музичної діяльності на розвиток особистості дошкільника зі зниженим зором	266
Бровченко А.К., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. Підґрунтя та проблеми медико-психологічного та юридичного супроводу в інклюзивній освіті	268
Білик К.В. Сучасні аспекти особливостей розвитку та сюжетно-рольової гри у дітей із загальним недорозвиненням мовлення	273
Голуб Н.М., Перлова В.В. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	275
Зверєва С.М. Фонематичні процеси як основа формування звуковимови	278
Іонова О.М., Партола В.В. Інклюзивна освіта молодших школярів: антропософсько-орієнтований підхід	281
Казачінер О.С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів мов і літератури у системі післядипломної освіти	285
Калашникова О.О. Формування фонематичних процесів у дітей дошкільного віку	288
Коваленко В.Є. Взаємодія шкільного та позашкільного освітнього середовища в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями	290
Лавренко Ю.К. Особливості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку	293
Петрищева К.В., Шах М.О. Логоказка як метод розвитку артикуляційної моторики у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	295
Прокопенко І.Ф., Рябченко О.Л., Бойчук Ю.Д., Мірошніченко О.М. Професор Іван Панасович Соколянський: харківський період життя і діяльності	298

Неухильне дотримання педагогом етичних і деонтологічних норм має бути результатом відповідної виховної роботи у педагогічному вузі. Важливо забезпечити формування у майбутніх педагогів позитивного ставлення до дитини з ООП. Діти з ООП стикаються як із труднощами опанування знань, так і з певними проблемами спілкування, адаптації у соціумі. Педагог має забезпечувати не тільки навчально-виховну та певну частку корекційно-розвиткової роботи, він має створювати найбільш комфортні умови для повноцінного проживання дитиною свого дитинства в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Треба зазначити, що спроможність педагога бути толерантним, спроможним створювати позитивно-емоційну атмосферу для успішної роботи й взаємодії всіх дітей, у тому числі дітей з ООП, є показником як його вихованості, так і професійної відповідності.

Отже, освітні заклади виступають у ролі вагомих важелів та впливових інструментів вирішення однієї з основних проблем соціальної політики щодо дітей з ООП – налагодження ефективної соціальної реабілітації, адаптації та інтеграції цієї категорії дітей у соціум. Одним із шляхів вирішення завдання надання своєчасної та кваліфікованої допомоги дітям з ООП має бути цілеспрямована підготовка до такої роботи майбутніх педагогів на основі міждисциплінарного підходу, що включає знання про порушення в розвитку дітей, а також про методи і прийоми організації з ними навчально-виховної та корекційно-розвиткової роботи. Педагоги мають бути підготовленими до розбудови максимально комфортного корекційно-розвивального середовища для дітей з ООП.

Література

1. Голуб Н. М., Перлова В. В. Етичні та теоретико-практичні аспекти питання підготовки вчителів початкової школи до роботи з дітьми зі стійкими труднощами в навчанні рідної та іноземної мови // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей III Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня – 1 червня 2018 р., м. Полтава). – Полтава : Вид-во «Астра», 2018. - С. 65-71.

Зверєва С. М.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ФОНЕМАТИЧНІ ПРОЦЕСИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ

Проблема формування фонематичних процесів у дітей із порушенням мовлення є однією з найважливіших у логопедії. Вона охоплює виховання культури мовленнєвого слуху, вироблення вмінь розпізнавати певний звук у слові, здійснювати аналіз звукового складу слова.

Сформовані фонематичні процеси – це запорука чіткої вимови звуків, правильної складової структури, успішного вивчення правил. Якщо

у дитини мовленнєве звукорозрізнення несформоване, вона сприймає і відтворює не те, що їй говорили, а те, що вона почула. Недостатня сформованість фонематичних процесів проявляється особливо яскраво в школі під час навчання письма і читання, які звичайно сприяють оптимальному перебігу процесу навчання взагалі.

Р. Левіна в рамках психолого-педагогічної класифікації мовленнєвих порушень виділила групу дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. До цієї категорії належать діти з нормальним фізичним слухом і інтелектом, у яких порушені вимовна сторона мовлення і особливий – фонематичний слух. Фонематичний слух і фонематичне сприймання – це тонкий слух, що дозволяє розрізняти і впізнавати фонеми рідної мови.

Фонематичний слух є частиною фізіологічного слуху, спрямований на співвіднесення і зіставлення звуків, які дитина чує з їх еталонами, що зберігаються в пам'яті людини впорядковано – в «решітці фонем».

Розвиток фонематичного слуху у дітей передбачає розвиток багатьох умінь: чути та виокремлювати певні звуки в слові; складати із звуків слова; уміння розпізнавати на слух всі звуки мовлення, не змішуючи їх один з одним [2, с. 122].

Дослідженнями Р. Лалаєвої, Р. Левіної, Н. Нікашиної, Г. Каше, Л. Спірової, Г. Чиркіної та ін. доведено, що основною умовою успішного виправлення мовленнєвих порушень є розвиток сприйняття звуків мовлення.

Однією з найважливіших умов повноцінного формування правильної звуковимови у дітей є достатній розвиток фонетико-фонематичних процесів. Фонетико-фонематичні процеси складаються з: фонематичне сприймання; фонематичне уявлення; фонематичного аналізу та синтезу.

Фонематичне сприймання (впізнавання та розрізнення звуків мовлення) передбачає: вміння виділяти звук; вміння знаходити місце звуку в слові; вміння знаходити спільний звук в словах; розпізнавати слова-пароніми; наслідувати мовленнєві звуки. Робота з розвитку фонематичного сприймання передбачає формування слухової уваги, пам'яті; формування вміння виконувати дії за мовленнєвими інструкціями, наслідувати звуки, виділяти окремий звук серед інших тощо.

Фонематичне уявлення – здатність сприймати кожний мовленнєвий звук у різних варіантах його звучання, що дає змогу правильно використовувати звуки для розрізнення слів. Мета роботи з розвитку фонематичного уявлення полягає в тому, щоб навчити дитину: підбирати слова з певної лексичної теми на заданий звук; підбирати слово, яке починається на той самий звук, що і слово, запропоноване логопедом; вміння дитини контролювати, який звук необхідно вимовляти в певному слові.

Фонематичний аналіз – це складна розумова дія, що враховує як прості, такі складні форми аналізу звукової структури слова. Діти навчаються визначати: місце звуку в слові; наявність звуку в більш складних позиціях, коли звук стоїть біля іншого приголосного; кількість

голосних і приголосних звуків в слові; спільний звук в словах, які назвав логопед; послідовність звуків в слові.

Не менша увага приділяється *фонематичному синтезу*, який є розумовою операцією, завдяки якій окремі звуки мовлення з'єднуються у слова. Вміння розрізняти фонemi – є основним завданням у дошкільному віці, що веде за собою сформованість вміння розуміти мовлення інших, контролювати власну вимову, писати без помилок надалі.

У фонетико-фонемному розвитку дітей виявляється декілька станів:

- недостатнє розрізнення і утруднення в аналізі тільки порушених у вимові звуків. Вся решта звукового складу слова і складової структури аналізується правильно. Це найлегший ступінь фонетико-фонематичного недорозвинення;

- недостатнє розрізнення великої кількості звуків з декількох фонетичних груп при достатньо сформованій їх артикуляції в усному мовленні. В цих випадках звуковий аналіз порушується більш грубо;

- при глибокому фонематичному недорозвиненні дитина не «чує» звуків в слові, не розрізняє відношення між звуковими елементами, нездатна виділити їх із складу слова і визначити послідовність. Таким чином, недоліки звуковимови можуть бути зведені до наступних характерних проявів: заміна звуків більш простими по артикуляції; нестабільне використання звуків, змішування у різних формах мовлення; відсутність звука; спотворена вимова одного або декількох звуків.

Вимовні помилки необхідно оцінювати з погляду їх значущості для мовленнєвої комунікації. Одні з них зачіпають лише утворення відтінків фонем і не порушують значення вислову, інші ведуть до змішування фонем, їх нерозрізнення. Останні є більш грубими, оскільки порушують значення вислову.

За наявності великої кількості дефектних звуків, як правило, порушується вимова багатоскладових слів *із збігом приголосних*. Подібні відхилення у власній вимові дітей також указують на недостатню сформованість фонематичного сприйняття.

Низький рівень власне фонематичного сприйняття з найбільшою виразністю виражається в наступному: нечітке розрізнення на слух фонем у власному і чужому мовленні (в першу чергу глухих - дзвінких, свистячих - шиплячих, твердих - м'яких, шиплячих - свистячих - африкат); непідготовленість до елементарних форм звукового аналізу і синтезу; утруднення при аналізі звукового складу мовлення [1, с. 118].

У дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням нерідко є певна залежність між рівнем фонематичного сприйняття і кількістю дефектних звуків, тобто чим більша кількість звуків не сформована, тим нижче фонематичне сприйняття. Проте не завжди наявна точна відповідність між вимовою і сприйняттям звуків.

Література

1. Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. – вид. 3-тє, перер. та доповн. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 776 с.

2. Опанасець Н. А. Розвиток фонематичних процесів у дітей з мовленнєвими порушеннями // Таврійський вісник освіти. - 2015. - № 3. - С. 76-79.

3. Рібцун Ю. В. Характеристика фонетико-фонематичної складової мовлення дітей п'ятого року життя із ФФНМ // Український логопедичний вісник: зб. наук. пр. – Вип. 2. – 2011. – С. 36–53.

Іонова О.М., Партола В.В.
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: АНТРОПОСОФСЬКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

Існує думка, що вальдорфські школи – це школи для дітей із відхиленнями в розвитку. Це пов'язано, по-перше, з особливостями самої вальдорфської педагогіки, де, зокрема, починають навчати читанню й письму пізніше, ніж у традиційній школі. Цей підхід науково обґрунтований, хоча в умовах сучасного темпу життя таке «затримане» дитинство може сприйматися ненормальним. По-друге, духовно-наукове вчення (антропософія Р. Штайнера), на якому базується вальдорфська педагогіка, дозволяє успішно працювати не лише із здоровими, але й із дітьми, які мають психічні та фізичні відхилення. Таких дітей називають «діти, які потребують душевного доглядання», а педагогіку для них – антропософська лікувальна педагогіка (або лікувальна Штайнер-педагогіка), котру у вітчизняному освітньому просторі часто помилково ототожнюють із вальдорфською педагогікою.

Антропософські підходи до дітей, які потребують душевного доглядання, базуються на таких провідних ідеях Р. Штайнера [2–5]:

– суть людини як тілесно-душевно-духовної істоти, психічна структура якої виявляється в єдності мислення, відчуття й волі. Складники психіки пов'язані з фізіологічною організацією людини, а саме: мислення – з нервово-почуттєвою системою, емоції й почуття – із системою органів дихання та кровообігу (ритмічна система), воля – із системою обміну речовин і органів руху;

– людське здоров'я є врегульованою взаємодією тілесних та душевно-духовних функцій і видів діяльності, у якій пріоритетну роль має найвищий принцип людини – її духовні індивідуальні сили. Кожна людина має своє власне особистісне здоров'я (скільки є людей, стільки є і співвідношень здоров'я та хвороб), на стан якого впливають як спадкові фактори, так і навколишнє середовище (зокрема процеси навчання й виховання);

– уявлення про людський розвиток (фізичний, душевний і духовний) у ритмі семи років (основний салютогенетичний ритм). Об'єктом здорового розвитку дитини в перші сім шкільних років переважно є її